

PÆDAGOGISK CO-CREATION

Farvel til forskeren i elfenbenstårnet. Pædagogisk forskning byder på mere samspil mellem forskere og praktikere, der sammen udvikler og producerer ny viden. Betyder det, at pædagoger skal være medforskere, eller er der grænser for co-creation?

AF CAMILLA MEHLSSEN

Samspil. Samskabelse. Co-creation. Når virksomheder udvikler nye produkter og servicier, sker det i stigende grad i samarbejde med de mennesker, som skal bruge det til noget i den virkelige verden.

En lignende bevægelse finder sted i videnskabens verden. Det er ikke bare bag elfenbenstårnets mure, at forskere udvikler ny viden. Viden opstår snarere i samspil mellem forskning og praksis. Når forskere undersøger eksempelvis menneskers adfærd eller kultur, sker det da også i stigende grad i samarbejde med de mennesker, som forskerne studerer. I erhvervsproget taler man om 'co-creation'. I den pædagogiske forskning hedder det snarere 'samskabelse'.

"Der kommer mere og mere samskabelse mellem forskere og praktikere. Det er ikke bare forskningen, der ser på praksis. Forskning og praksis er med til at udvikle hinanden," siger adjunkt Bjørg Kjær fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Hun har i flere år arbejdet med pædagogisk forskning og deltaget i forsknings- og udviklingsprojekter i daginstitutioner.

Bjørg Kjær mener, at pædagogisk forskning bliver en arena for refleksion, hvor pædagoger producerer viden, som kan være med til at udvikle praksis. Det kan for eksempel være viden i form af praksisfortællinger.

"Jeg er for eksempel optaget af, hvem pædagoger selv synes, de er, og hvad de synes om de opgaver, som bliver defineret politisk. Det kan jeg ikke vide noget om på forhånd. Jeg er nødt til at tale med pædagoger. Jeg er nødt til at etablere en situation, hvor pædagoger er med til at producere en viden. Pædagogerne siger ofte til mig, at det har de aldrig talt om før. I hvert fald ikke på den måde. De skaber simpelthen ny indsigt i og viden om deres arbejde.

Deres erkendelsesinteresse er, at nu fik de tænkt over deres egen rolle og samarbejdsrelationer, og de siger, at de måske vil reagere på en anden måde i morgen," fortæller Bjørg Kjær.

VÆK MED VIDENSMONOPOLET. Professor mso Birger Steen Nielsen fra Roskilde Universitet fortæller, at universiteterne åbner op for nye samarbejdsformer med det omgivende samfund. Udviklingen hænger sammen med, at det klassiske universitets mono-

"Vi er som forskere ikke pædagogernes advokater, men vi er heller ikke forældrenes advokater. Vi er advokater for det gode børneliv."

Professor Birger Steen Nielsen.

pol på viden og forskning er brudt. I dag er der et voksende fokus på, at forskning skal være praksis-, anvendelses- og nytteorienteret. Og der er en større anerkendelse af forskning tæt på praksis – som for eksempel aktionsforskning, som mange rynkede på næsen af for nogle år siden, fortæller han.

Birger Steen Nielsen har massiv erfaring med at give praktikere en stemme i forskning, blandt andet gennem aktionsforskning og gennem metoden 'fremtidsværksted', som han var med til at introducere på dansk grund i 1980'erne. Han mener, at større samspil mellem forskere og praktikere kan udvikle ny og væsentlig viden for såvel forskning som praksis.

Det oplevede han eksempelvis i et stort projekt om kvindelige ufaglærte arbejdere i fiskeriindustrien: Gennem traditionelle forskningsmetoder havde man udviklet en 'instrumentaliseringstese', der viste, at kvinderne stort set var ligeglade med jobbet og kun arbejdede for pengenes og kollegernes skyld. Da Birger Steen Nielsen og hans forskerkolleger brugte involverende metoder til at komme i dialog med kvinderne, kom det frem, at kvinderne bestred en

omfattende konkret viden om fisk, om produktet og arbejdsmetoderne. Men den mere traditionelle forskning afdækkede ikke den konkrete viden.

”Det er ikke, fordi traditionel forskning ikke ville have kunnet få denne hverdagsviden frem, men det hjælper med mere involverende metoder,” siger Birger Steen Nielsen og peger på, at såvel forskningen som samfundet generelt må give hverdagens viden større vægt.

”Viden om hverdagserfaringer er massivt undervurderet i hele vores kultur. Vi må skabe et rum, hvor forskellige former for viden mødes, uden at der er et hierarki. Vi skal ikke have den fine videnskabelige viden øverst og den erfaringsbårne viden nederst,

vi skal vende op og ned på hierarkiet. Forskellige former for viden må komme i samtale,” siger han.

FARVEL TIL FLUEN PÅ VÆGGEN. Der er dog tegn på, at hverdagens viden får en mere prominent placering i forskning, i takt med at forskning og praksis udvikler viden sammen. Det videnskabelige skifte mod samspil er særligt tydeligt inden for antropologien og etnologien, hvor mange pædagogiske forskere henter deres videnskabelige metoder fra. I antropologien var det herskende videnskabsideal tidligere, at forskeren skulle være som en ’flue på væggen’, der objektivt observerede for eksempel et folkeslags ritualer. Forskeren måtte ikke interagere direkte med genstandsfeltet, eftersom det observerede – for eksempel et afrikansk stammesamfund – var et objekt, som forskeren så at sige studerede gennem en lup.

”Inden for det antropologiske felt sker udviklingen mod samspil, når man flytter forskeren fra de varme lande i Stillehavet til hjem i baghaven. Der sker et fundamentalt skift, som gør, at vi forskere bliver meget

”Når jeg forsker, kan jeg ikke undgå at gøre noget ved det felt, jeg undersøger. Jeg er bestemt ikke nogen flue på væggen.”

Adjunkt Bjørg Kjær.

HVAD SIGER DE INVOLVEREDE PÆDAGOGER?

Hvordan påvirker pædagogisk forskning de involverede praktikere?

Her er nogle overvejende positive bud på, hvad samarbejde mellem forskere og daginstitutioner har ført med sig for pædagoger og pædagogiske ledere i to konkrete projekter.

SAGT OM PROJEKTET ‘Aktionslæring i dagtilbud’:

Medforskende pædagog:

”Det har klart ændret vores arbejde. Vi tænker mere over nye løsninger – det har været skønt at opleve, hvor lidt der egentligt skal flyttes – det har givet hele huset en ahaoplevelse... Vi fik øje på nye ting – der kan hjælpe os ... Vi fik lavet uskrevne regler til skrevne.”

Medforskende pædagog:

”Det er især betydningen af at fokusere på vores aktion og forundring og få sat andre ord på, end vi plejer at anvende. Det, at konsulentten stiller andre spørgsmål til os, end vi selv gør til hinanden, betyder, at vi bliver udfordret til at sætte ord på handlinger og refleksioner – det er et bevidsthedssøgende arbejde.”

mindre objektiviserende og mere opmærksomme på, at vi alle sammen er nogle, der producerer viden og mening, hver for sig og sammen,” siger Bjørg Kjær, der har en ph.d.-grad i etnologi og en kandidatgrad i blandt andet folkloristik.

I dag er der et mere ligeværdigt forhold mellem forskere og praktikere, fortæller Bjørg Kjær.

”De forskningsparadigmer, som jeg arbejder ud fra, ser forskeren og pædagogen som subjekter. Det, der bliver produceret i et forskningsinterview eller i et feltarbejde, er et samspil. Og det samspil er ikke en fejl, som man tænkte år tilbage, men et grundvilkår. I det samspil kan man – set i et forskningsperspektiv – få meget væsentlig information,” siger hun.

REFLEKSION RYKKER PRAKSIS. Professor Birger Steen Nielsen mener også, at pædagogisk forskning er et samspil og en arena for refleksion – og netop refleksionen kan være med til at udvikle praksis. Sammen med fire forskere fra Roskilde Universitet har han gennemført en aktionsforskningsundersø-

gelse kombineret med feltarbejde i to integrerede daginstitutioner. Forskergruppen brugte blandt andet værktødsmetoder til at være i dialog med pædagogerne på. Da forskerne stillede pædagogerne spørgsmålet: ”Hvorfor har vi daginstitutioner?”, lød et af de første svar: ”Det er der aldrig nogen, der har spurgt os om før!”.

”I det daglige pædagogarbejde er der hele tiden handlingstvung. Du skal hele tiden træffe en beslutning. Der sker noget uafbrudt. Et barn får sand i øjnene, en anden råber efter dig, og det må pædagoger agere i. Men de har brug for – og alle har brug for – at reflektere over deres praksis i fællesskab. I forskningsprojektet ville vi gerne give dem bare et lille rum til refleksion,” siger Birger Steen Nielsen og henviser til projektet ’Udvikling af pædagogfagligheden som grundlag for et alternativ til nyliberale styringsformer’, støttet af BUPL.

Birger Steen Nielsen forsker også i arbejdsliv, og han fortæller, at der i samfundet generelt er blevet mindre tid til refleksion i arbejdslivet.

”Rummet, hvor man har mulighed for at reflek-

Medforskende pædagog:

”Når jeg er på stuen, så kommer forundringerne bare til mig. Men det, jeg virkelig har kunnet bruge, det er at tænke i aktioner. At vi kan gøre det og det. Det er en sjov måde at tænke på, det virker ikke, ok, men hvad så, så prøver vi det ...”

Medforskende pædagog:

”Aktionen beskrives som et fagligt åndehul, hvor den voksne fordyber sig sammen med børnene. Det, som særligt virkede, var, der var få børn og et massivt voksenfokus.”

Kilde: Pjecen Aktionslæring i dagtilbud, november 2009, udgivet af BUPL.

SAGT OM PROJEKTET

’Nye dialogformer på daginstitutionens område’, der bruger udviklingslaboratoriet som metode:

Inger Hove, pædagogisk leder, Pilehaven:

”Vi er blevet rørt, berørt og næsten forført af at høre de mange forskellige stemmer. Vi er også blevet bedre til at høre børnenes stemmer, og det har ændret vores praksis. Vi kan kun fortsætte på denne måde. Vi kan ikke gå tilbage til ikke at lytte til hinanden.”

BJØRG KJÆR

Adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU),

Aarhus Universitet. Cand.mag. i folkloristik og retorik. Ph.d. i etnologi. Hun har blandt andet skrevet bogen 'Inkluderende pædagogik. God praksis og gode praktikere' (2010) og deltaget i forskningsprojekter om pædagogiske læreplaner og om specialpædagogik og professionel identitet.

BIRGER STEEN NIELSEN

Professor mso i arbejdsliv og læring,

Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet. Han har i mange år beskæftiget sig med aktionsforskning og introducerede i 1980'erne metoden 'fremtidsværksted'. Han har deltaget i en række forskningsprojekter om pædagogisk faglighed og er blandt andet medforfatter til bøgerne 'Daginstitutionen til hverdag' (2013) og 'Daginstitutionens arbejde og pædagogisk faglighed' (2012).

tere over sit arbejde og dermed også ændre det, skrumper ind. Hvis der er noget refleksion, så er det tilrettelagt af HR-afdelingen," siger han.

Er det bedre, at refleksionsrummet er tilrettelagt af forskere end for eksempel HR-medarbejdere?

"Ja, det er bedre, fordi vi som forskere ikke har en dagsorden med medarbejderne. HR-afdelingen eller lederen har en dagsorden med, hvad medarbejderne skal. Der er også en udviklingsdimension i vores forskningsdagsorden, men det handler om, hvordan pædagoger kan styrke deres arbejde."

ADVOKATER FOR DET GODE BØRNELIV. Når forskning og vidensproduktion bliver til i tæt samspil mellem forskere og pædagoger, betyder det så, at pædagoger også er forskere? Ifølge Bjørg Kjær er svaret et klart nej.

"Jeg er vældig old-school og mener, at forskeren er forsker, og praktiker er praktiker. Pædagoger undersøger og udforsker, ja, men de har en anden målsætning end jeg. Min erkendelsesinteresse som forsker er at producere viden. Pædagogers erkendelsesinteresse er at producere god praksis. De erkendelsesinteresser er meget forskellige," siger Bjørg Kjær. Hun afviser dog ikke, at hun som forsker også er med til at udvikle praksis.

"Når jeg forsker, kan jeg ikke undgå at gøre noget ved det felt, jeg undersøger. Jeg er bestemt ikke nogen flue på væggen. Selv om man sidder bag en glasrude med spejl, gør man noget ved det, man

ser på. Den forskereffekt kan man udnytte til at skabe udvikling med. Og det ser vi mere og mere i forskningsprojekter," siger Bjørg Kjær.

Birger Steen Nilsen mener også, at forskere og pædagoger har forskellige kasketter på.

"Som forsker er det ikke min opgave at komme med handleanvisninger udefra og sige 'sådan og sådan skal I gøre'. Det modvirker, at folk selv kan finde svarene. Vi vil som forskere gerne være med til at udvikle svarene, men vi kan og vil ikke diktere i hvilken retning," siger han.

Når forskning bliver til i et samspil, risikerer man så ikke, at man bliver for gode venner, og forskeren glemmer den kritiske sans? Bjørg Kjær mener, at det ligeværdige forhold mellem forsker og praktiker netop styrker kritikken.

"Når forholdet er subjekt-subjekt, er vi som forskere nødt til at være kritiske, også over for pædagoger. Så råber vi 'hurra', når der er grund til det, men vi siger også 'ups'. Der er kritiske ting, vi bliver nødt til at påpege på grund af etiske, moralske forpligtelser. Hvis vi ser, at den pædagogiske praksis er med til at marginalisere eller segregere nogle børn, er vi nødt til at sige det," siger Bjørg Kjær.

For Birger Steen Nielsen handler det om at være advokat for det almene, ikke det konkrete, nemlig det gode børneliv:

"Vi er som forskere ikke pædagogernes advokater, men vi er heller ikke forældrenes advokater. Vi er advokater for det gode børneliv."

Lykke Verup, pædagog, Mariendal:

"Der har været ting, vi har taget for givet. Vi har længe fejret børnehavens fødselsdag ved at tage på pizzeria. Vi tænkte, det var fantastisk for børnene. Nu har vi spurgt dem, og det viser sig, at de synes, det er synd at forlade børnehaven på dens fødselsdag. Så nu planlægger vi en fest derhjemme."

Maria Petersen, pædagog, Børnehuset ved Skoven:

"Det har været fantastisk at lære politikere og forvaltning bedre at kende og via dialog opdage, at vi har mange af de samme mål. Det var også utroligt givende at deltage i forskningsprojektet, fordi vi har fået nye, gode måder at være sammen med børnene på."

Marianne Connell, børnehusleder, Børnehuset ved Skoven:

"Vi er blevet styrket i at argumentere med vores faglighed. Vi har alle fået nye samarbejdsflader og en langt større gensidig forståelse. Jeg håber, at børneudvalget fortsat vil lægge nogle af deres udvalgsmøder i daginstitutionerne."